

MEJA Z ZVEZDAMI IN NAPISI

Zdravljenje:

Ob predpostavki, da igrajo štirje igralci – dva moška in dve ženski – sem pripoved razdelil na osem prizorov, da bi jo poenostavil. Med prizori nameravam vključiti nekajminutni glasbeni vmesni prostor (morda z glasbenikom, harmonikarjem), znotraj nekaterih prizorov pa krajši glasbeni vmesni prostor. Predstavljam si, da bodo igralci nekoliko spremenili oblačila in dodatke, da bi karakterizirali različne like. Scenografija bo minimalistična, s fotografijami.

ZAČETEK PREDSTAVE

PRVA SLIKA

(Vojna v Sloveniji junija 1991)

Tolmači: Lina in Licia, dve ženski iz Gorice

ZAČNI

LINA (*se vznemirjeno premika po odru, z glasnim glasom*): Teci, teci, hitro. Pojdi v Borgo Castello pogledat, kaj se dogaja. V Rozni Dolini, tik za mejo s Casa Rosso, se strelja. Vojna je.

LICIA (priteče): Vojna? Moj bog, resnična je. Poglej tja, tanki so. In vojaki streljajo nanje. Kaj se dogaja, Devica Marija?

LINA: In ali ne veš, da je v Jugoslaviji vse v pristojnosti vlade? Slovenci so želeli neodvisnost: na referendumu so vsi glasovali za avtonomno državo. Beograd pa to želi preprečiti. Vseeno jim je, kdo je zmagal na referendumu.

LICIA: In če zgreši strel, bo topovski ogenj sledil vse do Piazza Vittoria. Tudi pod Titom se Jugoslavija ni tako bala.

LINA: Naša policija je blokirala dostop z ulice Alviano, trg Casa Rossa je izoliran. Ulica Giustiniani je zapuščena, tam živijo revni ljudje.

LICIA: Bodeča žica se je spet pojavila na prehodu Rafut. Na trgu Transalpina in ulici San Gabriele ni niti enega psa.

LINA: Goričani so polni strahu. Lahko vam povem, da se bo več kot en xe skrnil v predor Bombi, kot v času naše druge svetovne vojne.

LICIA: Je mogoče, da naše Gorice ni nikoli prešlo? Tista meja iz leta '47 je resnično prekletstvo. Danes je delček hladne vojne.

LINA (v brezrokavniku): Prav imaš. Čeprav je junij, je danes zelo mrzlo.

LICIA (potrto zmaje z glavo in pogleda prijateljico): Kakšna škoda. Idejo o monadi je mogoče čutiti celo v dramatičnih trenutkih, kot je ta (nato se obrne k prijateljici): Govorim o hladni vojni, ne o tem, kako mrzlo je. Pravzaprav je nocoj, v petek, 28. junija 1991, tukaj v Gorici še posebej vroče.

LINA: Ampak poslušaj me, Licia, morda zdaj ni pravi čas, da te kaj takega vprašam, ampak nikoli nisem razumela, kaj je bila hladna vojna.

LICIA: Ne preseneča me, Lina, toliko stvari nisi nikoli razumela. Ampak kako srečna si, da jih imaš, brez toliko skrbi v glavi, živiš blaženo dvajset let.

KONEC

GLASBENI ODMOR

PRVA SLIKA BIS

Tolmača: dva pripovedovalca

ZAČNI

LUCA: 28. junij je pomemben datum za ljudi nekdanje Jugoslavije, zlasti za Srbe. To je Vidovandan, obletnica srbskega poraza s Turki na Kosovem polju leta 1389, pa tudi atentata na nadvojvodo Franca Ferdinanda v Sarajevu leta 1914, ki je sprožil prvo svetovno vojno.

ALESSIO: 28. junija 1991 je slovenska vojna dosegla vrata Gorice. Začela se je po deklaraciji o neodvisnosti, ki jo je prejšnji dan sprejel

slovenski parlament, in je pomenila začetek konca Socialistične federativne republike Jugoslavije. V spopadu je umrlo 65 ljudi, večinoma vojakov jugoslovanske vojske, pa tudi civilistov in deset tujih državljanov.

LUCA: 23. decembra 1990 je bil izveden referendum o slovenski neodvisnosti od Jugoslavije. 88,5 % volivcev je podprlo ustanovitev suverene države. Vendar pa se je program neodvisnosti uresničil šele šest mesecev pozneje, 21. junija 1991.

ALESSIO: V tistih burnih dneh pred 34 leti so prebivalci Gorice z muko doživljali razvijajočo se vojno, saj so se bali za usodo svojih sosedov, pa tudi zase. Zvečer 28. junija so na mejnem prehodu Rožna Dolina (Rdeča hiša) izbruhnili intenzivni boji med jugoslovansko zvezno armado in slovenskimi specialnimi enotami.

LUCA: Slovenci so zmagali, saj so uspeli uničiti dva zvezna tanka in zaseči tri. V bitki so bili štirje žrtev. Približno petdeset vojakov se je predalo enoti slovenskih teritorialnih obramb. Ranjenih je bilo več deset pripadnikov zvezne vojske, nekateri so bili zdravljeni v bolnišnici v Gorici.

KONEC

GLASBENI ODMOR

DRUGA SLIKA

(Srečanje med Cossigo in Kučanom leta 1991)

Tolmači Lina in Licia

LICIA: Torej, Lina, si želela rešiti hladno vojno? Zdaj bom razložila ...

LINA: Ja, hvala, ampak počakaj, naj ti nekaj povem, preden se mi zmeša.

LICIA: Ah, nisem vedela, da imaš glavo ...

LINA: Bila sem na ulici Via San Gabriele 3. novembra 1991. Videla sem ga, bila sem ob njem, tako kot ti in jaz zdaj. Spominjam se tega, kot da

bi bilo danes. Bil je tudi čeden moški, če hočete ... z brado, ki je bila malo pobeljena kot puder v prahu.

LICIA: Ojoj, Lina, kako privlačen govor. Ko poslušam tvoje zgodbe, me bodisi boli glava bodisi se počutim, kot da se brcam v rit. Ampak daj no, povej mi: kdo je ta moški z brado, pobeljeno s pudrom v prahu? Kaj se je zgodilo tistega dne na ulici Via San Gabriele? In predvsem, kaj si tam počela?

LINA: Kolesarila sem nazaj iz novogoriške mesnice, z vrečkami na vsakem krmilu, polnimi stracula, rezin konjskega mesa, svinjskih kotletov in masinade. Psi na ulici so tekli tik za mano.

LICIA: Da, vprašal te je o Prepustnici ... Nadaljuj s tem dejstvom namesto da rečeš monada. In predvsem, bodi kratek.

LINA: Bil je 3. november 1991 in pihal je hladen veter, kot vojna. Mimogrede: mi lahko poveš, kaj je bila ta hladna vojna?

LICIA (nestrpno): Daj no, Lina, sonce žre ure.

LINA: No, kolesarila sem po Via Ursiza ...

LICIA: In kje bi bila ta ulica? Še nikoli je nisem slišala omeniti.

LINA: To je dolga ulica, ki pelje v Novo Gorico za prelazom San Gabriele, tista, polna doprsnih kipov jugojunakov. Trdi obrazi, pravim vam ne.

LICIA: Ulica se imenuje Erjačeva Ulica Lina, ne Ursiza (prevrne z očmi, da bi poudarila prijateljičino naivnost). Je mogoče, da se še ni naučila niti ene besede slovenščine? Gremo zdaj naprej.

LINA: No, vrtela sem pedala kot raketa, preganjala me je krdelo psov ...

LICIA: Imaš prst.

LINA: Ker ne morem vdihavati pršic, ki so rasle iz hudournika Corno ...

LICIA: Ne bodi taka zajedljiva preprodajalka, kot si ponavadi. Kar naprej. In kaj ima Cornov smrček s tem opraviti? Ta stvar z smrčkom

naj bi bila udarec za Novo Gorico, če želimo povedati vso resnico. Kar izvoli, Lina.

LINA: Ko torej prispem na prelaz San Gabriele, vidim veliko policistov, modre avtomobile z zavijajočimi sirenamimi, veliko elegantno oblečenih, a strogih moških ...

LICIA: Kot junaki Jugoslavije?

LINA: Ne, s trmoglavostjo, ki jo je imel moj dedek Severino; Bog ga blagoslovi.

LICIA: Je bil ta tvoj dedek pokopan v Novi Gorici?

LINA: Ne, je na osrednjem pokopališču, eden najstarejših grobov. Ko si videla grobnico družine Vodopivec, ali si poznala Vodopivce, Licia?

LICIA: Naravni ali peneči Vodopivec?

LINA: Če se to ne bo zgodilo, bom vprašala Joleja Vodopivca, sestro Stanka Bevilacque.

LICIA: Dva brata z različnima priimkoma, ki pomenita isto stvar. Zgodba o poitalijančevanju slovenskih priimkov zaradi fašizma je zelo žalostna.

LINA: Tudi zato, ker nekateri slovenski priimki v italijanščini xe vignudi fora proprio stambi.

LICIA: Kot Staundingerjeva xe sem postala Chiaruzzi, Wegscheider Mauri.

LINA: Ampak Mauri je bil tudi Maderjevi, Kircherjevi, Dalla Chiesovi, Daneucigovi, Danellijevi ...

LICIA: Ja, Lina, dovolj, razumeli smo. Zgodovinarji so pisali o izgubljeni identiteti. Mimogrede, Lina, nisem te razumela, ker sem ti najprej povedala, da je tvoj dedek Severino, tisti trmasti ...

LINA: Težko, da ti ne povem ...

LICIA: No, no, saj si ravnodušen. No, ne razumeš, zakaj je bil ta Severino pokopan v Novi Gorici.

LINA: Verjetno si naredila napako, Licia.

LICIA: Kot da bi ji dal penasto bonboniero. Samo spomniti sem te hotela, da središče Nove Gorice, ki so ga začeli graditi leta 1948, stoji tam, kjer je bilo nekoč staro goriško pokopališče, na območju Grassigna. V bližini avtobusne postaje je še vedno nagrobnik.

LINA: Ampak novogoriško pokopališče je v Stari Gori, ob cesti proti Aidussini. X in sredi gozda, veš, da je lepo povedati resnico.

LICIA: Dobro Lina, vrneva se k zgodbi, ki si mi jo povedala o Via San Gabriele. Idiot, ki te je udaril v krmilo, bo do zdaj že ponorel.

LINA: Ti si tista, zaradi katere izgubiš nit.

KONEC

DRUGA MIZA BIS

Tolmači: Cossiga, državni uslužbenec, Kučan

ZAČNI

COSSIGA (govori s sardinskim naglasom); (nagovarja uradnika): Zdaj, ko je slovesnost v svetišču Redipuglia v Gorici končana, vzemite mene.

URADNIK: Predsednik Cossiga, to ni mogoče. To ni zajeto v protokolu.

COSSIGA: Jaz sem predsednik republike. Pravijo mi kramp. Jaz sem glavni.

URADNIK: Oprostite, gospod predsednik, ampak kako to storite? Organizirati morate spremstvo, obvestiti prefekturo, in kaj je potem smisel potovanja v Gorico?

COSSIGA: Rad bi se sprehodil po ulici, imenovani San Gabriele.

POLICIST: Sprehod? V tem vremenu?

COSSIGA: Rad bi se srečala s prijateljem Milanom Kučanom. V Novi Gorici me čaka predsednik novonastale Republike Slovenije.

URADNIK: Gospod predsednik, ali želite prečkati mejo v Novo Gorico, da bi se srečali s predsednikom Kučanom?

COSSIGA: Razumeš me.

URADNO: Vendar Evropska unija še ni priznala neodvisnosti Slovenije. Obstaja tveganje, da bi njena poteza lahko povzročila resen mednarodni diplomatski incident.

COSSIGA: Nič mi ni pomembno. Jaz bom prvi predsednik države, ki bo priznal neodvisnost Slovenije. Celo meje se krčijo ... in zdaj hočem s polno hitrostjo v Gorico.

GLASBENI PREKLOP (namigi na italijansko in slovensko himno)

(Srečanje s Cossigo Kučanom)

COSSIGA (objame Kučana): Dragi Milan, v veliko veselje mi je, da sem te spoznal. Kako si?

KUČAN: Predsednik Cossiga, vaš obisk je čast. Ste prvi voditelj države, ki sem ga srečal.

COSSIGA: Vem. Italija bo prva država, ki bo priznala vašo neodvisnost, zahvaljujoč meni.

KUČAN: Ta 3. november 1991 je za nas Slovence nepozaben dan. Dragi Francesco, Slovenija ti bo večno hvaležna.

COSSIGA: Hvala, Milan. Ta dan je resnično poseben. (*Cossiga prime Kučana za roko, kot da bi mu zaupal nekaj zaupnega*): Mimogrede, dragi Milan, ko sem se peljal sem, sem srečal žensko na kolesu. Z krmila so visele vreče, polne blaga. In preganjala jo je skupina psov. Ali kaj veš o tem?

KUČAN: Ne skrbi, Francesco. To je moral biti beograjski vohun. Naši psi bodo to ugotovili.

KONEC

GLASBENI ODMOR

TRETJA MIZA

Tolmači: natararici Fides in Idelma v baru

ZAČNI

(Glas kot star tranzistorski radio): »Če vaša najljubša ekipa zmagaja, nazdravite s Stock 84; če izgubi, se potolažite s Stock 84 ...«

Na odru

IDELMA: Nikoli nisem razumela, kaj je pil, če je njegova najljubša ekipa remizirala.

FIDES: Pil sem špric, ne samo vina in ne samo vode.

IDELMA: Kaj pa špricer? To sem pil pred tekmo. Stock 84 je bil dober, žganje, fina zadeva.

FIDES: In ne vem. Izumljen v Trstu leta 1884. Tovarna Stock je še vedno v Roianu, samo stene. Brez steklenic.

IDELMA: Zdaj so v stari tovarni postavili specializirane klinike za cirozo. Zdi se mi pošteno.

FIDES: Spomnim se, ko sem šel z očetom na stadion Grezar gledat Triestino.

IDELMA: In je oče pil Stock 84?

FIDES: Ob polčasu celo motoristi, ki so udarjali po Bori.

IDELMA: Tako rekoč ...

FIDES: Med polčasi je stadionski zvočnik oznanjal rezultate drugih tekem v prvem polčasu. Pred tem je utihnila tematska melodija: če vaša ekipa ... (*sanjsko*): kakšni čudoviti spomini z očetom.

IDELMA: Nisem vedela, da je El Grezar dirkališče.

FIDES: Pravzaprav je bil to stadion v Trstu, zgrajen v zgodnjih dvajsetih letih prejšnjega stoletja z imenom Littorio. Ne vem, v kaj so bili vpleteni vozniki.

IDELMA: Najprej sem vam povedala o zvočnikih, če veste, kaj mislim.

FIDES: Ja, mikrofoni v obliki mehurčka, oprostite, piria.

IDELMA: Če kličeš govornike, tega ne prenesem.

(*Fides osramočeno skomigne z rameni*)

IDELMA: Zakaj pa je Fides zgodbo odstranil iz oglasa za Stock?

FIDES: Torej, samo za klepet. Trenutno ni nikogar v baru. Utrudil se bom, če ne bom govoril.

IDELMA: Poslušaj, Fides, kaj če se znebimo nekaj kozarcev Stock 84? Dam ti popust na steklenice v omari.

FIDES: Dobra ideja, Idelma. Ali hočeš, da vanjo dam kocko iazoja?

IDELMA: Kar počnem z žganjem: to je bogokletje. Kot da bi dajal sir na ribo.

Natakarici srkata kozarce, nerodno naslonjeni na točilni pult. Po prvih dveh spijeta še nekaj.

FIDES: Kako dobra je Stock 84.

IDELMA: Pravim si, da bi bilo tudi, če bi bil Stock star devetinosemdeset let, prav tako dobro (*joka*)

FIDES: Pri tebi je vedno ista stara zgodba: takoj ko spiješ dve majhni pijački, začneš jokati. In zdaj boš verjetno začel peti romantično pesem?

IDELMA: Uganili ste. Kako ste se rešili?

FIDES: Petdeset let sodelujeva v goriških barih. Kaj bi mi danes zapeli?

IDELMA: Pesem »Champagne« Bobbyja Sola.

FIDES. »Šampanjec« je pel Peppino di Capri, ki je bil pravzaprav iz Neaplja.

IDELMA: Prav, Bobby Solo je pel "A Tear on My Face". Tudi mene je zlahka spravil v jok.

FIDES: Seveda, in tudi Francozinja, prekrita z mastjo ... daj no, Idelma, nehaj s tem. Kolesa moraš sladkobno premazati, ker ko jih vzameš iz pomivalnega stroja, madež vedno ostane. In potem ljudje godrnjajo.

IDELMA: In nočeš slišati pesmi "Šampanjec"?

FIDES: Prav, daj no, ampak samo nekaj malenkosti.

IDELMA (originalna glasba v ozadju): Šampanjec/za zdravico Gorici/ki je/najlepše mesto/se spomnite/je bilo povabilo/nocoj gredo vsi v Novo Gorico/zato/se je zabava začela/in že/se mi je vrtelo v glavi/za nas/kolesa niso bila dovolj/El Stocku sem le s pogledom sledila/če hočeš/peljem te, če hočeš/Najbolj banalen izgovor/da si pomagamo vstati/in se ne prevrnemo po stopnicah/in spijemo zadnjo kapljico/preden gremo spat/natakar Šampanjec.

KONEC

GLASBENI ODMOR

TRETJA MIZA BIS

Tolmači: dve stranki

ZAČNI

V bar vstopita dva gosta. Idelma in Fidesa najdeta speča, ker sta pijana.

LUCA: Tako je vsak dan. Idelma in Fides se ne moreta nadzorovati. Nikoli ni bilo jasno, ali so kozarci, ki sta jih v svoji desetletni karieri barmanov postregla strankam, še vedno tam ...

ALESSIO: Ali tisti, ki so kričali do hripavosti. Vendar jih moramo razumeti. Ker nam navsezadnje na svoj način pripovedujejo pomembno poglavje v zgodovini Gorice.

LUCA: Zgodba, ki nas popelje nazaj v leta po drugi svetovni vojni, ko se je Gorica, potem ko se je po treh letih zavezniške vojaške vladavine vrnila k Italiji, znašla v situaciji, ko je izgubila tri petine svojega pokrajinskega ozemlja.

ALESSIO: In nekateri deli mesta so ostali v Jugoslaviji. Hud udarec za mestno gospodarstvo, ki je cvetelo po zaslugi velike klientele iz dolin Soče in Vipave.

LUCA: Razmere je še poslabšal velik pritok izgnancev iz Istre, zlasti iz Pulja. Z njimi je prišel poseben ... in precej okoren predmet: kip cesarja Oktavijana Avgusta. Odpeljali so ga iz Pulja in nato postavili na Via Roma pred avditorij.

ALESSIO: Izgnanci niso hoteli pustiti bronastega kipa, ki je predstavljal rimsko naravo Istre, v jugoslovanskih rokah. Torej, če povzamemo, so bile razmere v Gorici zelo hude, deloma zato, ker so izgnanci, ki so bili sprva nastanjeni tako rekoč v barakah Montesanta, povečali vrste brezposelnih.

LUCA: Že tako je polno brezposelnih uslužbencev zavezniške vojaške vlade. Toda prebivalci Gorice niso obupali, zato se odpravimo na trg Piazza Cavour, kjer se začne trg Piazza Sant'Antonio. Pred palačo Strassoldo je Casa Morassi. V pritličju je bila trgovina z živili Maria Morassija, zgodovinske osebnosti goriške trgovine, sina Giovannija – znanega kot Giovannino – pionirja emporializma, predvsem pa paradigmatične osebnosti v tragični zgodovini Gorice dvajsetega stoletja.

ALESSIO: Hišo Morassi, ki jo je zasnoval arhitekt Max Fabiani, lahko štejemo za zibelko goriške proste cone. V dvorani v prvem nadstropju se je takoj po vojni skupina trgovcev sestala z Mariom, da bi poskušali rešiti hudo krizo, ki je pestila Gorico.

LUCA: Mario Morassi je bil med najbolj vztrajnimi podporniki pravice Gorice do finančne podpore države.

ALESSIO: Prosta cona je bila ustanovljena z zakonoma št. 1438 z dne 1. decembra 1948 in št. 1226 z dne 11. decembra 1957. Ukrep je predvideval neobdavčeno razdelitev kvot za nekatere izdelke, kot so sladkor, kava, olje in maslo, ter podporo lokalnim industrijam z dobavo surovin (kot so kakav, les in železo). Prosta cona je dobila vzdevek »goriško zlato«.

Idelma in Fides se prebujata

IDELMA Resnično je bila prosta cona goriško zlato. Pridobili smo tudi veliko koncesij v tekstilni industriji.

FIDES: Da ne omenjam bencina, ki nam je bil znižan, sicer bi Goričani šli tankat v Jugoslavijo.

IDELMA: Na neki točki sem ustanovila tudi Goriški sklad, ki je denar razdeljeval trgovcem in ne samo njim.

FIDES: Ampak to je bil velik trenutek za prihod Evropske unije in slovo od koncesij. Cussì Gorizia je spet oblečena v platnene hlače.

Industrija je izginila in še danes ne razumem poslanstva tega mesta.

IDLEMA: Pa vendar je Gorica, brez tovarn, brez delavcev in zdaj celo brez meja, postala evropska prestolnica kulture. Kaj več si želite od življenja?

FIDES (steklenica Stock 84 se ponovno pojavi, natoči dva kozarca tudi strankam, vsi v zboru): Šampanjec/za nazdravljanje Gorici/ki je/najlepše mesto/in če manjkajo mehurčki/vsaj tukaj se nihče ne utrudijo .../Šampanjec ...

KONEC

GLASBENI ODMOR

ČETRTO MIZA

(Pisanje Tita)

Igralska zasedba: Sabato, izmišljeni nekdanji vojaški stotnik; Goffredo, nekdanji vojaški narednik

ZAČNI

(šepetata med seboj in se previdno ozirata naokoli)

SOBOTA: Goffredo, si vse dobil?

GOFFREDO: Da, gospod, kapitan ...

SOBOTA: Kolikokrat ti moram še povedati? To je tajna misija. Ne kliči me kapitan, kliči me kar po imenu: Sobota.

GOFFREDO: Da, gospod, kapitan ... Oprostite, kapitan Sabato.

SOBOTA: Dragi Goffredo, potem si se spraševal, zakaj si ves čas služenja v italijanski vojski ostal narednik ... Sabato, kliči me Sabato. In jaz bom tebe klical Goffredo.

GOFFREDO: Kot ste me vedno klicali, gospod Cap ... gospod Sabato. Tudi ob nedeljah ... ah, vam je bila šala všeč?

SOBOTA: Je mogoče, da lahko samo govoriš neumne šale?

GOFFREDO: Oprostite, kapitan, ampak tam zgoraj v baraki na gori Sabotino se ni bilo s čim zabavati, razen z izmišljevanjem neumnih šal. Kako me je zeblo na nočni straži.

SOBOTA: In kako so te soborci imeli za norca zaradi imena, ki si ga nosil, ko si se pritoževal nad stražo. Tudi poleti te je zeblo ... s tem imenom.

GOFFREDO: Domoljubno ime, ki mi ga je izbral moj pokojni oče.

SOBOTA: Prav, pozabimo na to. Osredotočimo se na tajno misijo.

GOFFREDO: Je nevarno?

SOBOTA: Zelo, sovražnik ima ušesa in oči povsod.

GOFFREDO: Ampak ne vidiš ničesar. Tukaj v vasi San Mauro ni niti ulične svetilke.

SOBOTA: Bolje, Goffredo. Poslušaj me. Povzemimo: rumena, zelena, rdeča, modra barva – barve mavrice, v bistvu?

GOFFREDO: Tam so.

SOBOTA: Škarje?

GOFFREDO: Da.

SOBOTA: In ne odgovarjaj, kot da si v kasarni. Kreten?

GOFFREDO: Z dvainštiridesetimi zobmi bi ga lahko prerezal celo vol.

SOBOTA: Prihranite si podrobnosti. Svetilka?

GOFFREDO: Da, z napolnjenimi baterijami.

SOBOTA: Ja, saj veš, kaj bi naredili s svetilko brez baterij?

GOFFREDO: Ne vem, kapitan. Oh, če bi mi Sabato oprostil.

SOBOTA: Rokavice?

GOFFREDO: Kot nogometni vratar nisem mogel najti nobenega drugega.

SOBOTA: Nogomet?

GOFFREDO: Nisem ga vzel. Ni bil na seznamu.

SOBOTA: Šalil sem se, Goffredo, ampak razumem, da nekatere nianse niso zate.

GOFFREDO: Oprostite, Sabato, ampak o kakšni misiji govorimo? Zakaj smo preoblečeni vrtnarji in slikarji?

SOBOTA: Ne, vrtnarji. Kmalu boste razumeli, za kaj gre. Zdaj pa gremo; moramo se povzpeti na goro Sabotino. To bo dolga noč.

GOFFREDO: Na vaš ukaz, kapitan ...

KONEC

GLASBENI ODMOR

ČETRТА MIZA BIS

Tolmači: Ester in Sonia, sestri iz Gorice

ZAČNI

ESTER (gleda skozi daljnogled skozi okno hiše): Pa vendar je pri Sonji nekaj, kar mi ni jasno.

SONIJA: Ester, ure in ure gledaš tistega kanončnega pisma. Je mogoče, da se ne naveličaš hoditi k signori Armandi?

ESTER: Vem, kaj iščem v Armandini hiši. Boš videla, prej ali slej bom izvedela.

SONIJA: Za te rože, kakšno življenje orje.

ESTER: Ali podarjate rože? V zadnjih mesecih jih je nekaj ukradla drevesnica z groba moje mame.

SONIJA: Ampak kako lahko rečeš, da je tukaj?

ESTER: Ona je, ona je. Poznaš tiste modre tulipane, ki sem jih dajala Bettini? Tiste čudovite, ki so jih hvalila vsa dekleta na pokopališču?

SONIJA: Zelo lepo. So tudi te izginile?

ESTER: Seveda ne. Ali veš, kje boš končala?

SONIJA: Ne, nadaljuj.

ESTER: V kristalni vazi na mizi v dnevni sobi gospe Armande.

SONIJA: Ampak mora biti nekdo drug, daj no. Trije tedni so minili, odkar smo jih kupili. Spomnim se, ker je bila mamina obletnica.

ESTER: Motiš se, Sonja. Čez dva tedna bo obletnica mamine smrti.

SONJA: Ampak mislila sem na obletnico, ko jo je oče odpeljal. Komaj je čakala na ta dan. Prav, zdaj grem na vrt pospraviti gredice.

ESTER: Še vedno se družim s kanonikom. Danes, čudno, ne vidim več moža gospe Armande, tistega bubeza Goffreda. V štiridesetih letih v vojski ni nikoli zapustil čina navadnega narednika. Poleg tega je imel doma generalko: gospo Armando.

SONIJA: Tako je, Ester. Ne najdem več svojega vrtnarskega orodja. In niti vratarskih rokavic, ki smo jih želeli podariti nečaku.

ESTER: Dal jih bo dati v klet med mamine nore ljudi.

SONIJA: Morda, ampak spodaj ne vidim nobenega klinkerja. Vse je temno. In niti svetilke ne najdem. In niti barv, ki jih potrebujem za barvanje ograje: želela sem jo narediti kot mavrico, zdaj ko v Gorici vsi govorimo o miru.

ESTER: Pridi, pridi, skupaj jih bova poiskali.

KONEC

GLASBENI ODMOR (Himna miru ali evropska himna)

ČETRTO TRI MIZA

ZAČNI

GOFFREDO: Preklete, kakšen zalogaj za vzpon na Sabotino. Kaj bomo torej počeli v soboto?

SOBOTA: Kako si drzneš, da me kličeš Sobota? Jaz sem tvoj poveljnik.

GOFFREDO: Preklete, ti je od napora zmešalo glavo?

SOBOTA: Oh, prav imate, na tajni misiji smo. Torej, pobarvati morate kamne, na katerih piše "Tito". Se spomnite? Pobarvati črto za vsako barvo mavrice.

GOFFREDO: Kaj pa, če bi Tita spremenili v pacifističnega maršala?

SOBOTA: Naredi, kot ti rečem. Medtem bom jaz z vrtnim orodjem odstranil vegetacijo z bližnjega znaka "Naj živi Italija". Ni daleč od naših barak.

GOFFREDO: Preklete, zdaj se spomnim. Napisala sva ga v prostem času, velikega, ki se je videl iz Gorice. Ja, bil je tik ob starem napisu "Nas Tito".

SOBOTA: Bravo, Goffredo! Jutri zjutraj bodo prebivalci Gorice lahko občudovali slogana Tito in Naj živi Italija v novi različici.

GOFFREDO: Oprostite, Sabato, ampak rad bi vam postavil vprašanje. Kakšno zvezo ima ta hrup okoli grafitov z Novo Gorico in Gorico kot evropsko prestolnico kulture?

SOBOTA: Kaj ima to opraviti s tem? Kaj ima to opraviti s tem, da so nas polnili z neumnostmi o tem, da meja ni več ...

GOFFREDO: Res je.

SOBOTA: Torej se danes namesto pušk hladne vojne oborožimo, tako rekoč, z barvami in čopiči, da bi kamnite napise pobarvali z barvami miru. Ali morda komu škodujemo?

GOFFREDO: Kakšna odlična ideja, Sabato. Zdaj pa mi dovolite, da vas kličem kapitan. (Odideta z roko v roki.)

KONEC

ČETRТА TABELA, ČETRTINJA

ZAČNI

ESTER (*še vedno skozi daljnogled*): Sonja, ne boš mi verjela. Ampak na Sabotinu se je spet pojavil napis "Naj živi Italija", pobarvan v barvah mavrice.

SONJA: Daj no, kaj vidim? (*vzame daljnogled*): Res je in ... da je celo Tito napisal, da je to naslikal kot mavrico. Samo naša ograja je še vedno v ruševinah.

ESTER (spet z daljnogledom): Ampak meni se zdi, da je tisti moški tam zgoraj ... ja, to je tisti pravi bubez Goffredo. In tisti drugi je njegov prijatelj Sabato: tako se imenuje stotnik. Čeprav so ga zaradi pomanjkanja soli v lobanji odpustili iz vojske. Vojaki ga vsak dan nadlegujejo. Resno.

SONJA: Do neke mere sem pa v redu. Midve sva naivni osebi: onadva razumeta pomen besede »meja ni več« bolje kot kdorkoli drug.

ESTER: Veš, da imaš prav, Sonja. Zdaj pa pojdiva v klet in poiščiva vratarjeve rokavice.

SONIJA: In barve za mavrico, s katerimi bomo pobarvali ograjo. Tako bomo preživel č čas tudi z gospodično Armando.

KONEC

GLASBENI ODMOR

PETA MIZA

(rdeča zvezda)

Tolmača: Dva igralca A in B

ALESSIO: Če bi morali povedati zgodovino Gorice z uporabo najpomembnejših datumov, katere bi izbrali?

LUCA: Dobro vprašanje, na katerega ni lahko odgovoriti. Če se držim obdobja po drugi svetovni vojni, bi začel s 4. majem 1980, Titovo smrtjo in začetkom, sprva latentnega, nato pa eksplozivnega, razpada Jugoslavije. In kateri je za vas najpomembnejši datum?

ALESSIO: 13. april 2015. O tem nimam nobenih dvomov.

LUCA (razmišlja, razmišlja): 13. april 2015? Nimam niti najmanjšega pojma, kaj se je zgodilo tistega dne. Mi lahko razložite?

ALESSIO: Tistega dne so v knjižnici senata republike v Rimu odprli razstavo o Gorici v 20. stoletju. Razstavo je naročil pokojni Dario Stasi, novinar in ustanovitelj periodičnega časopisa Isonzo-Soca, prvega časopisa, ki je poročal o aktualnih dogodkih brez meja.

LUCA: In zakaj je bila ta razstava tako pomembna?

ALESSIO: Ker je Gorico s svojo kompleksno zgodovino pripeljala v srce italijanskih republikanskih institucij. Spominjam se privlačnega govora senatorja Sergia Zavolija, enega največjih italijanskih novinarjev vseh časov.

LUCA: Kot Gianni Bisiach iz Gorice, ki je tudi ustvaril program "Radio anch'io".

ALESSIO: Da, to je res. Je tudi odličen novinar. In veste, kaj so obiskovalci senatne razstave najbolj cenili?

LUCA: Mislim, da lahko ugibam.

ALESSIO: Rdeča zvezda, ki jo je Tito leta 1947 postavil na streho postaje Transalpina.

LUCA: Da bi Goričanom v obraz vrgel simbol svoje zvezne republike.

ALESSIO: Da, to je res. Ampak ni samo to.

LUCA: Razloži, kaj misliš.

ALESSIO: Med koncem leta 1947 in 1948 je na to postajo, nekoč imenovano postaja Montesanto, iz oddaljenih republik novonastale Jugoslavije prispelo veliko mladih prostovoljcev, da bi zgradili novo mesto Nova Gorica. Tudi zanje je bil simbol njihove nove domovine zelo pomemben in so ga videli takoj, ko so stopili iz vlaka, saj so se zavedali, da gradijo novo mesto in novo družbo.

LUCA: Če se prav spomnim, je ta zvezda, simbol Titovega socializma, na neki točki, skoraj po čarovniji, postala komet.

ALESSIO: Dobro se spomniš. Za božič leta 1990, še preden je Slovenija postala samostojna republika, je zvezda iz socialistične ikone postala vodilna zvezda. Slovenski železničarji so jo spremenili v simbol miru.

LUCA: Ampak že takrat je Ester stala pri oknu svoje hiše in gledala skozi teleskop.

KONEC

GLASBENI ODMOR

PETA MIZA BIS

Tolmači Ester in Sonia

ZAČNI

ESTER (gleda skozi teleskop): Pa vendar, Sonja, nekaj mi ni jasno.

SONIJA: Oslepela boš, če boš gledala skozi krošnjo. Kaj je tokrat novega?

ESTER: Se spomniš zvezde?

SONIJA: Ne govori z mano. Sinoči sem vstala iz postelje, da bi šla na stranišče, in nisem prižgala luči. Z nogo sem udarila ob rob postelje. Videla sem zvezde na nebu. Še vedno imam nogo.

ESTERA: Pokazala ti bom bežen pogled na zvezde na nebu, pa vendar mislim, da ena manjka.

SONIJA: Če vidiš, da velik voziček trka, prevaža zvezdo iz vulkanizerske delavnice. Kaj pa, če manjkajo zvezde? Ljudje v observatoriju Farra bodo to sčasoma opazili.

ESTER: Ah, dobro. Vprašala jih bom, kje se konča x.

SONIJA: Kakorkoli že, sinoči, ko sem se vrnila v posteljo, sta me bolela noga in hrbet, ker sem šepala ...

ESTER: Kaj se je zgodilo, Sonja? Si se srečala z gospo Armando?

SONIJA: Nikakor, gospodična Armanda, verjetno je kradla rože ... Nisem imela občutka, šestega čuta, slutnje, mrzlice, topline ...

ESTER: Madonna, Sonia: slišita se kot nekdo, ki trese mize ... saj sta prestari, da bi se še ogreli ...

SONIJA: No, slišala sem dekle, ki mi je reklo, naj odprem okno.

ESTER: In si ga dobila?

SONIJA: Seveda, je vztrajal glas. In ko sem odprla polkna, me je zaslepila močna svetloba. Kot streljajoča zvezda.

ESTERA: In ali so bili tam tudi trije modreci?

SONIJA: Ne, to zagotovo ni bilo to. Ukradla sem ga gospodični Armandi. Verjetno si bolj magi kot pa tista, ki pritegne pozornost.

ESTER: Ampak kje je bil ta komet?

SONIJA: Grem proti postaji Montesanto. Tam zgoraj je namesto rdeče zvezde tudi rdeča zvezda.

ESTER: Glej, vidiš, da sem imela prav? Zdaj razumem, kaj je bilo narobe z mano. S svojim topom sem videla tudi, da se je namesto rdeče zvezde pojavil komet.

SONIJA: Ja, ampak si videla, kdo je bil na strehi in je ugasnil luči z rdeče zvezde?

ESTER: Ne, povej mi, Lori?

SONIJA: Točno onadva, oblečena kot železniška delavca: Sabato in Goffredo.

LUCA: Razumem, da ni lahko premagati šoka, ki ga povzročajo dogodivščine Sonje, Ester, Sabata in Goffreda, toda konec resnične zgodbe o rdeči zvezdi zahteva pozornost.

Torej, spomnim se, da so ga po 12. januarju 1991 slovenski železniški delavci dokončno odstranili. Od tam so ga preselili v skladišče Goriškega muzeja, dokler ni bil leta 2005 ustanovljen prvi mejni muzej. Kjer je glavna atrakcija rdeča zvezda.

KONEC

GLASBENI ODMOR

ŠESTA TABELA

(Hladna vojna)

Lina in Licia se vrneta na prizorišče.

ZAČNI

LINA: Preden grem domov, Licia, mi povej, kakšna je bila ta hladna vojna. In tudi ta železna zavesa. Nekega poletja sva z očetom šla v Ravascletto, ki je blizu Cortine d'Ampezzo, ampak nikjer nisem videla nobenega železa.

LICIA: Da, ker sta Cortina d'Ampezzo in Ravascletto vidna. Kaj ima Ravascletto s tem opraviti? Če bi te kdaj nadlegovala, ne bi imela te živčne razjede, ki te prihaja poslušat.

LINA: Dobro, daj no. Brez jeze. Povej mi, kaj je ta železna zavesa. In hladna vojna. Je to ista stvar?

LICIA: Ali poznate cesto Mainizza v Gradisci, blizu Borgo Saletti?

LINA: Kje je nekoč vse šlo pod vodo, ko je bila Soča v poplavi?

LICIA: Ja, prav v tem logotipu.

LINA: Torej je bila hladna vojna poplava?

LICIA: Ja, de spriz: voda iz Soče in grozdje iz vinogradov Collio. Utihni, če hočeš vedeti.

LINA: Kakšne manire ima Licia do tebe.

LICIA: Skratka, na Mainizzi blizu Borgo Salettija je kot garaža na robu ceste v smeri Gorice.

LINA: Delavnica, kot je kaj?

LICIA: Ja, rezervni deli. Ko bi se le lahko oglasila ... Kakšna delavnica. Takšna garaža je bila kot skrivališče za tanke, pripravljeno na streljanje v primeru invazije na Jugoslavijo. In tako kot tista na Mainzi ob Vizinovi liniji na meji, je bilo na tone položajev.

LINA: Vsi z rezervoarjem?

LICIA: Ne, nekdo je uporabljal frače ... Seveda, s tanki. In bili so tudi bunkerji, skrite jame, skratka, od Milj do prelaza Brenner je bila to frontna linija položajev za nevtralizacijo sovražnika.

LINA: Pravzaprav je v gorah, blizu prelaza Brenner, mrzlo. Razumem: zato so temu rekli hladna vojna.

LICIA: Čestitam, Lina. Nikoli me ne razočaraš.

LINA: In kaj je bila včeraj železna zavesa?

LICIA: Prebrala ti bom Wikipedijo: Železna zavesa je izraz, ki se na Zahodu uporablja za opis mejne črte, ki je Evropo od konca druge svetovne vojne do hladne vojne delila na dve ločeni coni političnega vpliva.

LINA: Ne, nisem razumela besede "kaiser".

LICIA: Jaz tudi ne. Ampak veš, kaj ti pravim.

LINA: Kaj slišim, Licia?

LICIA: Imejmo predstavitev, nanesi malo šminke in šli bomo na trg Transalpina proslavit to evropsko prestolnico kulture.

LINA: Dobra ideja, Licia. Ampak ali moram prinesiti izkaznico?

LICIA: Ni te več treba, Lina, kje je čas? Zdaj sta Gorica in Nova Gorica eno, kot sem rekla. Zbogom meje, železna zavesa, hladna vojna in predpustniška vojna.

LINA: In počakala te bom, da se lepo sprehodiš po ulici Uriza.

LICIA: O ja, Lina, naj živi Uriza ulica s svojimi trdoživimi slovenskimi liki. Boš videla, zdaj se bodo tudi oni smejali.

KONEC

SEDMA IN ZADNJA SLIKA

(Gorica pripoveduje svojo zgodbo in zaključuje z Go2025)

Tolmača: pripovedovalca A in B; Gorica

ZAČNI

PRIPOVEDOVALEC: Javnost nam bo oprostila, če smo se posmehovali zgodovini tega območja, a nasmeh še nikomur ni škodil.

Dobro se zavedamo, kaj se je tukaj dogajalo v nemirnem dvajsetem stoletju. Toda to, kar se je zgodilo danes, je le še slab spomin.

In preden vas zapustimo, menimo, da je prav, da vam predstavimo absolutnega protagonista te zgodbe: Gorico.

IPAVEC INTONA NOTE GENERAL CADORNA

PRIPOVEDOVALEC nadaljuje (presenečeno in razdraženo): Ampak, ampak ... kaj je to za glasbo? Kdo poje?

(izven kadra se poje satirična pesem):

„General Cadorna je pisal kraljici: če si želiš ogledati Trst, ti ga bom poslal kot razglednico.“

NAMESTO BIM BOM BAM OPOMBE IPAVCA

„General Cadorna je napisal stavek: vzemite mi Gorico in vas bom poslal na dopust.“

NAJNOVEJŠA SPOROČILA IZ IPAVEC-a

ALESSIO: Da, točno tako. Gorica je bila zavzeta od Cadorne med 8. in 9. avgustom 1916. Šesta soška bitka.

RAFFAELLA: O čem govoriš? Mesta se ne da zavzeti, osvojiti, ubiti ali zravnati z zemljo. Mesto je kot ženska; če ga ljubiš, ga moraš varovati. Vendar v Gorici ni bilo tako.

ALESSIO: Italijani so ga spremenili v ruševine, Avstrijci pa so ga zapustili.

RAFFAELLA: Ko sem preučevala prvo svetovno vojno, sem si predstavljala, kako so izgledali Monte Santo, Santa Caterina, San Michele, San Marco in Kalvarija. Svetniki, zaznamovani zaradi vojnih grozot.

SAMO DVE OPOMBI IZ IPAVEC-a

(Kratek premor, ki poudarja vstop igralke iz Gorice na oder; oblečena je v dolg plašč, pod njim pa elegantna obleka, ki jo bo pokazala na koncu)

GORIZIA: Vsi zdaj govorijo o meni, Gorizia. Ampak nihče me zares ne pozna dobro. Seveda je deloma moja krivda. Ne maram deliti skrivnosti. Ampak po tem, kar so mi storili, ne zaupam več nikomur.

Avgusta 1916 sem prvič postal Italijan. Konec oktobra 1917 sem se po bitki pri Caporettu, ki je varovala umik kraljeve vojske k reki Piavi, vrnil na Dunaj pod nadzor tretje italijanske armade.

RAFFAELLA: Mislite na Piavi, gospa Gorizia.

ALESSIO: Ne prekinjaj je. Gorizia ima prav glede Piave.

GORIZIA: Ni pomembno. (Pogleda B.) Vedeti moraš, da so bile reke nekoč ženskega spola. Navsezadnje je voda plodnost, voda je ženskega spola. Kot Soča.

ALESSIO: Vojna je izbrisala tudi to resnico ... Oh, oprostite, gospa Gorizia, kar izvolite.

GORIZIA: V Italijo sem se vrnil novembra 1918. Mislil sem, da imam dovolj smrti in uničenja.

Pred vojno sem bil skoraj petsto let mesto Habsburškega cesarstva.

Imam zmedene spomine na čase Okrožja, zagotovo nisem bil najpomembnejše mesto, četudi bi mu dal svoje ime.

Kot otrok sem bil le malo več kot vas na hribu, *goriza* v starem slovanskem jeziku.

Rodil sem se 28. aprila 1001, ali tako vsaj pravijo listine, s katerimi me je cesar Oton III. odstopil oglejskemu patriarhatu. Ampak to je že druga zgodba.

ALESSIO: Tudi dvajseto stoletje ni bilo mirno za Gorico. Zaznamovana in prestrašena z dvema svetovnima vojnama, zadušena s temnimi in tragičnimi povojnimi obdobji.

RAFFAELLA: Med obema konfliktoma je bila deležna ponižanja, saj ji je bila s spremembo slovenskih priimkov, ki niso bili priljubljeni pri režimu, izbrisana večjezična identiteta.

GORICA: Po prvi svetovni vojni so se Italijani in Slovenci, kot da to, kar se je zgodilo, ne bi bilo dovolj, dolgo borili zame. Po drugi svetovni

vojni pa so se stvari še poslabšale. Ni mi bilo preveč mar, ali sem Avstrijec, Italijan ali Jugoslovan.

Moji ljudje so bili preprosti: Italijani, Slovenci, Nemci, Judje in Furlani so živeli v miru in prenašali občasne nesoglasja drug drugega.

Iredentizem je bil v moji deželi blag. Na podeželju so duhovniki pomagali kmetom z odprtjem podeželskih bank in prvih zavarovalnic, nato pa sem imel hotele, zabaviščne lokale, dve železniški postaji in dober zrak za počitnice. Klicali so me avstrijska Nica.

ALESSIO: 17. septembra 1947 je Gorica tretjič spet postala italijanska. Leta 1953 je Tito grozil, da bo sprožil tretjo svetovno vojno, da bi zasegel Trst. Gorica se je znova tresla. Na tisoče vojakov na obeh straneh meje.

RAFFAELLA: Nova Gorica se je rodila leta 1948, zgrajena drzno in lepo le nekaj korakov od stare Gorice. Velika rdeča zvezda na strehi postaje Transalpina, ki je bila za Goričane postaja Montesanto. Se je spomnite?

ALESSIO: In kako sem lahko pozabil?

RAFFAELLA: Težka leta železne zaves, meja med sovjetskim blokom in demokratičnim Zahodom. Nato Titova odločitev o odcepitvi od ZSSR in prva odprtja ob meji.

ALESSIO: Kot tisti v nedeljo, 13. avgusta 1950.

GORIZIA: O, ja, seveda. Kakšen nepozaben dan. Metlarska nedelja.

Danes sem sramežljiva starejša gospa, nekoliko zadržana, zadržana do te mere, da deluje godrnjava, zagotovo ne lepa, kot je Umberto Saba napisal za mojo sestro Giuliano, mesto Trst.

Preveč sem pretrpel in ne morem prenašati tistih, ki izkoriščajo zgodovino za vsiljevanje svojih idej.

Danes lahko Novo Gorico imenujem svoja mala sestrična, a še pred nekaj leti o njej nisem mogla niti govoriti. Opazovala sem jo, kako

raste. Na stotine mladih moških in žensk je trdo delalo, da bi zgradili mesto, ki ga je zasnoval arhitekt Edo Ravnikar, učenec Le Corbusierja.

Vedno mi je bila všeč Nova Gorica, njene široke ulice z drevoredom. Škoda za vojašnico Ruski Bloki ali še huje, Kitajski zid. Mislili so, da me bodo prestrašili z gradnjo teh stolpnic blizu meje.

Leta 1991, z osamosvojitvijo Slovenije, sem si oddahnil.

Spominjam se tistih dni, ko je na stotine ljudi prišlo gledat vojno. Videti vojno, kot da bi bila videoigra!!! Pustošenje!

RAFFAELLA: Tisti tragični dnevi pred 34 leti se zdijo oddaljeni. Toda potem sta praznika 30. aprila 2004 in 20. decembra 2007 te trenutke razvodenila. Vstop Slovenije v Evropsko unijo in njen kasnejši pristop k schengenskemu sporazumu sta pomenila, da so meje izginile.

GORIZIA: Ojoj, veliko vode je preteklo pod mostovi Soče. In zdaj, ko bi rad končno imel nekaj miru, kaj mi bodo storili? Vprašali so me ...

VSI SKUPAJ: »Polepšajte se za leto 2025.«

GORIZIA (*poudarjeno sleče plašč in pokaže svojo bleščečo obleko*):
Zame lepa, vedno sem bila čudovita!!!!

DOLGI REZ ZA AVLAUZ

KONEC